

Vårdföretagarnas Assistansbarometer

december 2023

Innehållsförteckning

1. Vad har hänt inom personlig assistans under 2023
2. Månadsutveckling, november 2023
3. Assistansbrukare och assistansutförare 2013-2022
4. Ersättning, kostnader och resursanvändning 2013-2022
5. Sysselsättning och löneläge 2013-2022
6. Vårdföretagarnas förslag för förbättring av den personliga assistansen
7. Viktiga frågor för Vårdföretagarna inom den personlig assistansen
8. Lagstiftning personlig assistans

1. Aktuellt inom den personliga assistansen

Vad har hänt inom personlig assistans 2023?

- Det har varit ett händelserikt år inom personlig assistans. Stärkt rätt till assistans ser inte ut att ha gett så många fler rätt till personlig assistans som man hoppades på. Även om Försäkringskassan i sin senaste rapport till regeringen försöker måla upp en positiv bild så delas deras slutsatser av få.
- Branschens största utförare – Humana fick sitt tillstånd indraget av IVO i slutet på januari och sedan fick man rätt i förvaltningsrätten – ett beslut som IVO valde att inte överklaga. Ett annat uppmärksammat domslut kom i oktober och rörde FMF Assistans som då vann mot IVO i Kammarrätten efter att ha förlorat i förvaltningsrätten. Det finns många lärdomar att dra från rättsprocesserna.
- Vårdföretagarna har under året uppvaktat regeringen om såväl rimliga ersättningar, själva och tillsammans med andra. Men vi har också uppvaktat regeringen om att IVO måste förändra sitt arbetssätt för att säkerställa transparenta processer och rättssäkra beslut.
- Valfärds kriminalitet har varit en ständigt aktuell fråga, inte minst inom personlig assistans men i år har fokus mer legat på risken för organiserad brottslighet än på enskilda brukare eller utförare. Vårdföretagarna har ju länge drivit på för att en rad åtgärder måste vidtas för att minska risken för valfärds kriminalitet. Och vi kan konstatera att regeringen tagit till sig åtminstone delar av våra förslag och man kommer att utreda dessa.

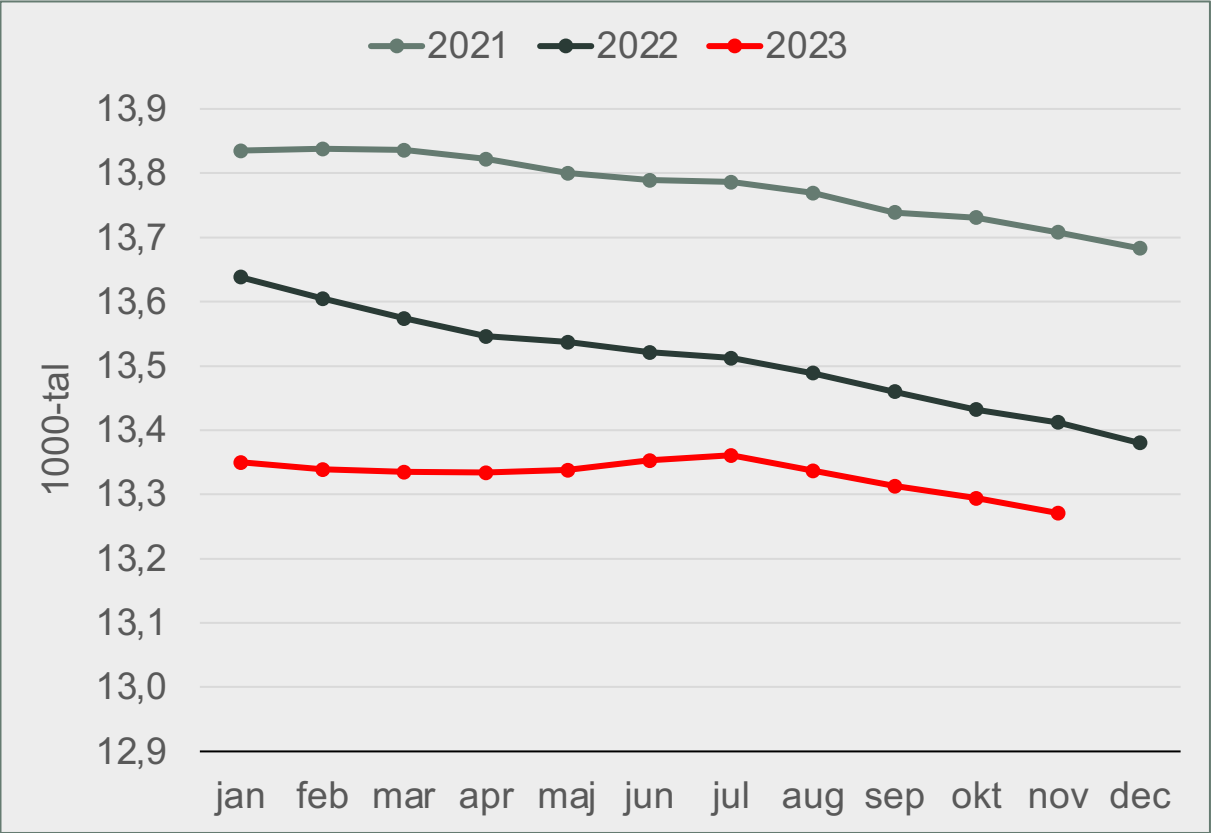
Vad har hänt inom personlig assistans 2023?

- Under året har vi också stärkt vår samverkan med andra, inte minst Försäkringskassan. Vi arbetar för att uppföljningar av assistansbeslut ska fokusera på här och nu och framåt. Inte gissningslekar där både brukare och utförare ska antas förstå att man egentligen inte haft rätt till assistans många år tillbaka i tiden.
- Ett nytt avtal "på märket" har tecknats. Och även om schablonersättningen höjs med 2,5 procent kommande år istället för de tidigare aviserade 1,5 procent så är det en mycket stor utmaning för de allra flesta utförare att hantera. Självklart är en ytterligare höjning en viktig prioritet för Vårdföretagarna. Det behövs en rimlig och hållbar finansieringsmodell där exempelvis det kommunala Omsorgsprisindexet (OPI) skulle kunna tjäna som modell.
- I skrivande stund pågår fortfarande förhandlingar kring arbetstider och dygnsvila mellan Vårdföretagarna och facken.

2. Månadsutveckling, november 2023

Antal brukare

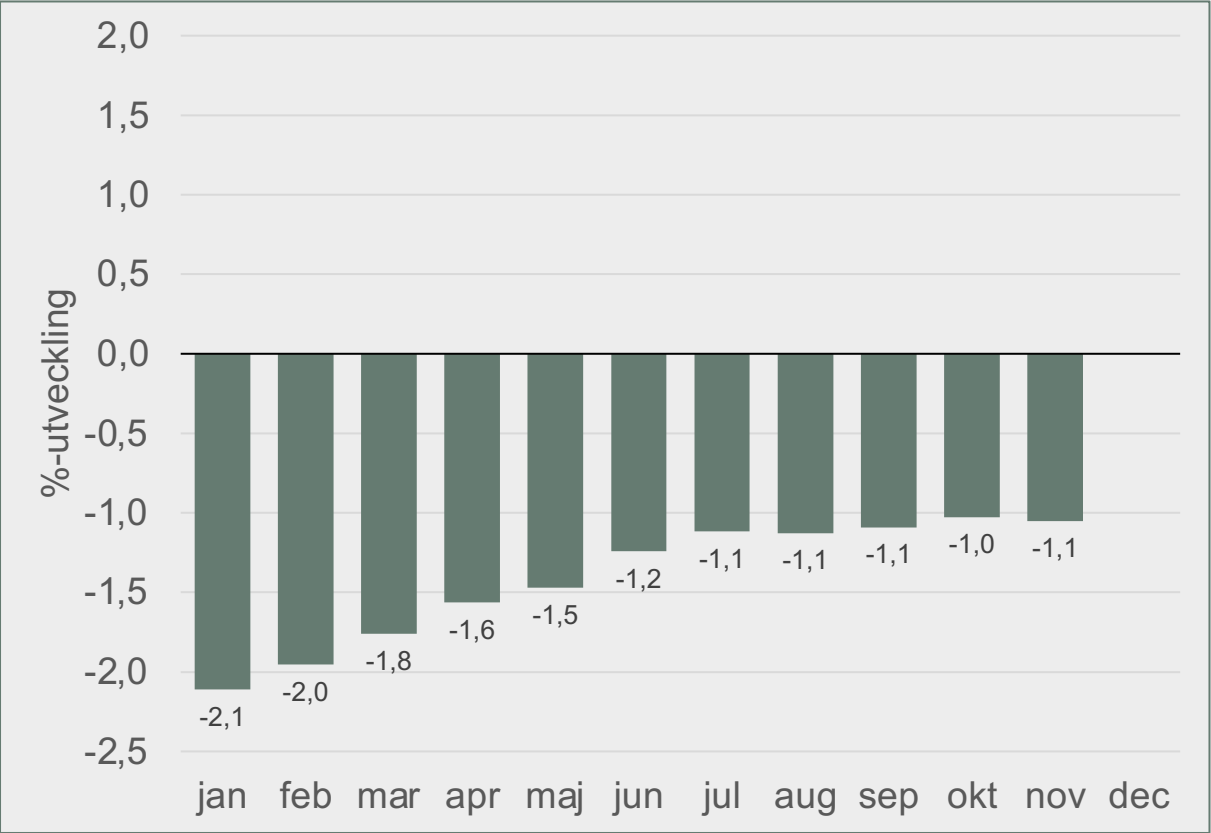
Antal brukare med statlig assistansersättning

Efter att antal brukare med statlig assistansersättning succesivt minskat under 2021 och 2022 ser ut att ha stabiliserats på mellan 13 300 och 13 400 under 2023.

Källa: Försäkringskassan

Procentuell utveckling av brukare med statlig assistansersättning månad för månad under 2023 jämfört med motsvarande månader 2022

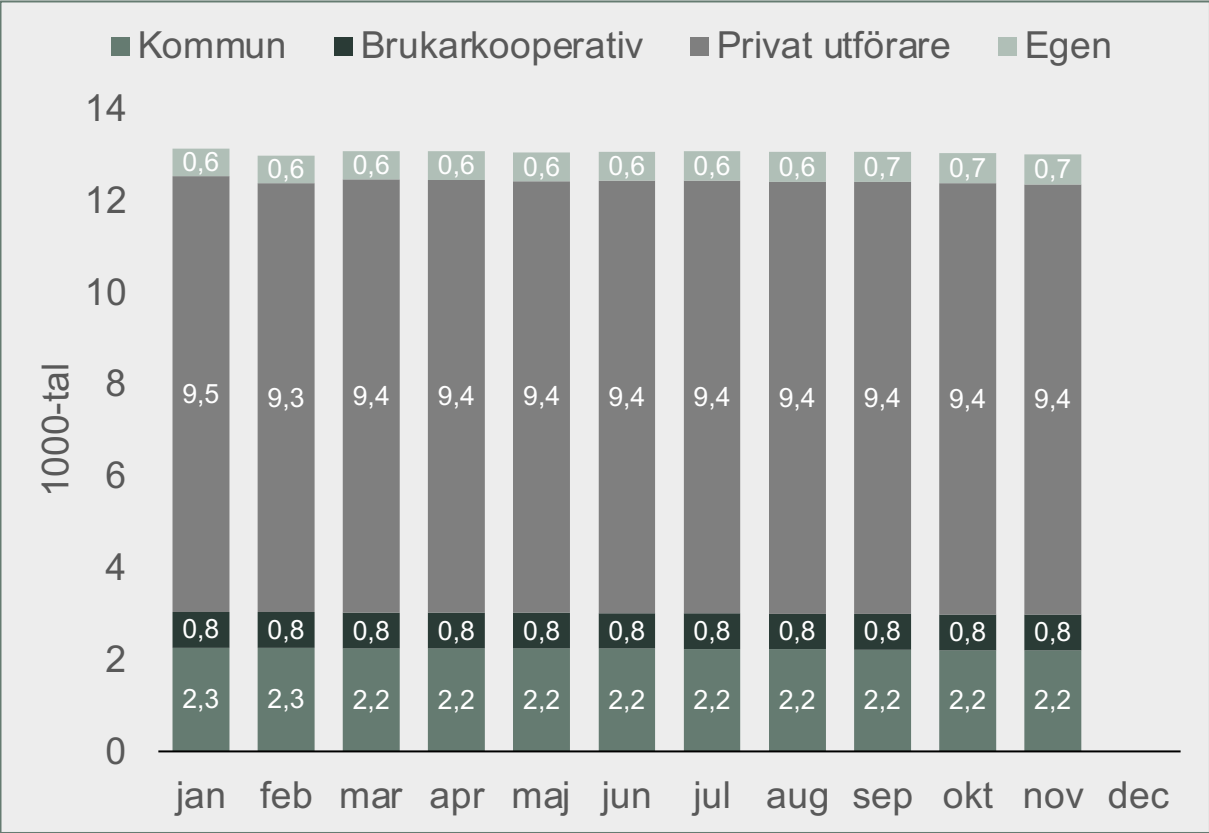

Under oktober 2023 var antalet brukare med statlig assistansersättning 1,0 procent, motsvarande knappt 140 individer, färre än motsvarande månad 2022.

Källa: Försäkringskassan

Antal och andel brukare fördelade per utförarkategori

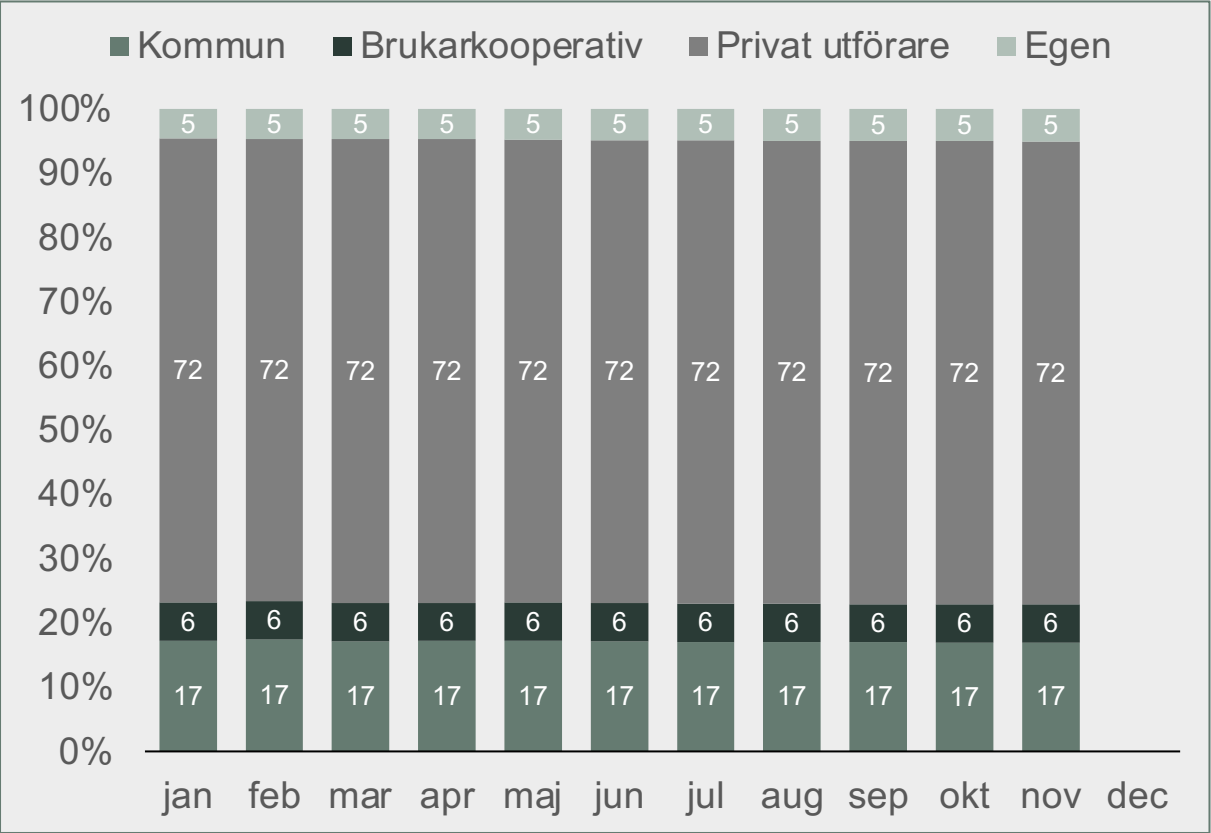
Antal brukare med statlig assistansersättning fördelad per utförarkategori

Det har endast skett mindre förändringar i antalet brukare med assistansersättning utifrån utförarkategori. En liten ökning har skett bland de som har en egen utförare.

Källa: Försäkringskassan

Andel brukare med statlig assistansersättning fördelad per utförarkategori

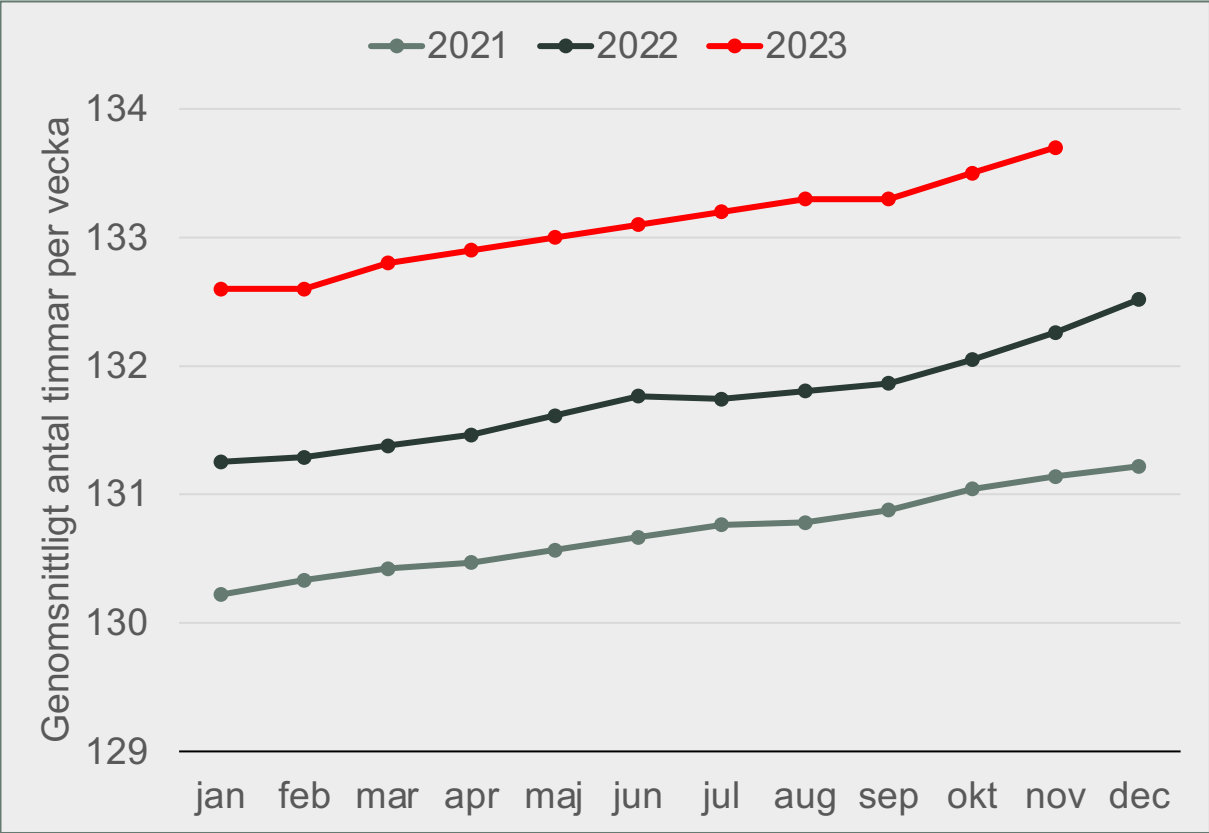

Fördelningen av brukare mellan olika utförarkategorier har inte förändrats annat än mycket marginellt.

Källa: Försäkringskassan

Genomsnittligt antal timmar per brukare och totalt antal timmar

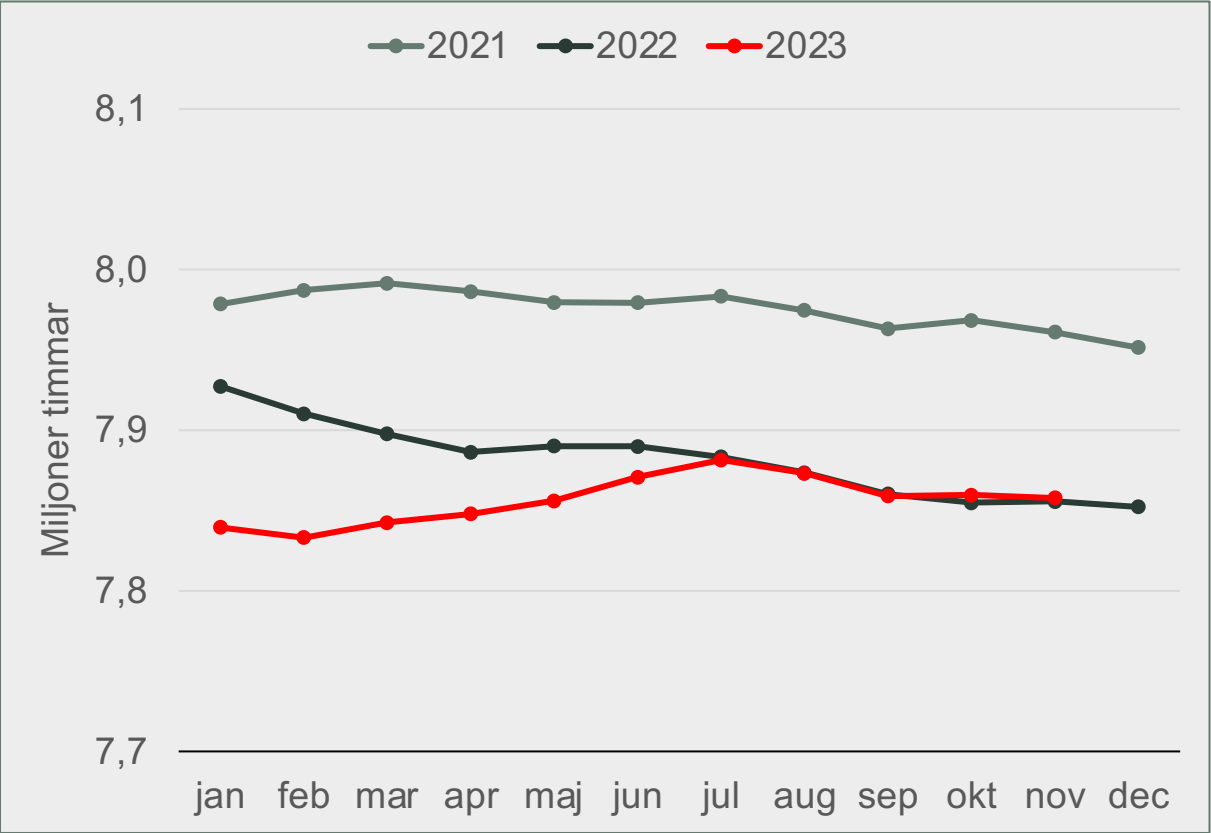
Genomsnittligt antal timmar statliga assistansersättning per brukare

Samtidigt som antalet brukare succesivt minskat de senaste åren har det genomsnittliga antalet assistanstimmar succesivt ökat.

Källa: Försäkringskassan

Totalt antalet timmar med statlig assistansersättning

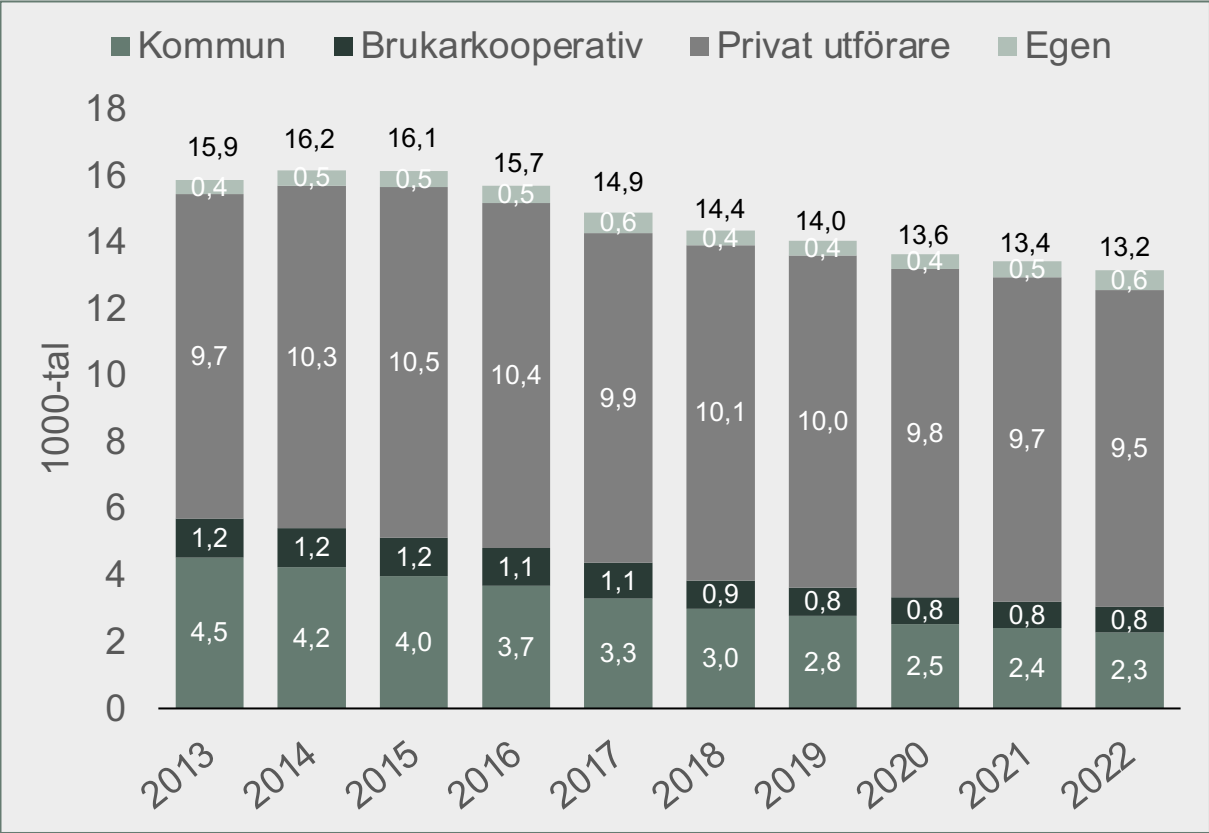
Trots att det genomsnittliga antalet assistanstimmar ökat de senaste åren så har det totala antalet timmar minskat. Under de senaste månaderna har dock nivån varit densamma som motsvarande månader under 2022.

Källa: Försäkringskassan

3. Assistansbrukare och assistansutförare 2013-2022

Antal och andel brukare fördelade per utförarkategori

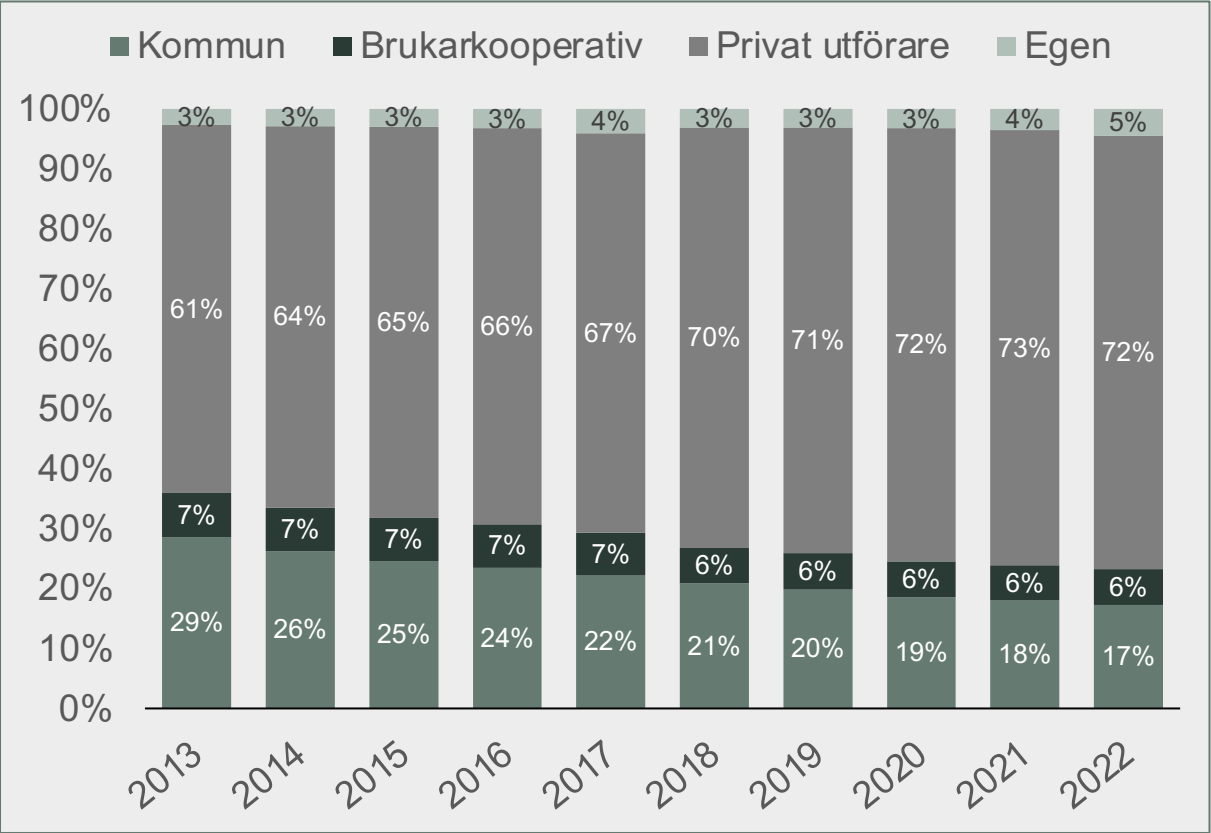
Antal brukare med statlig assistansersättning fördelad per utförarkategori

Efter att antalet brukare med statlig assistansersättning ökade kontinuerligt efter reformens införande 1994 skedde ett trendbrott 2014. Därefter har brukarna successivt minskat, från 16 200 år 2014 till 13 200 år 2022.

Källa: Försäkringskassan

Andel brukare med statlig assistansersättning fördelad per utförarkategori

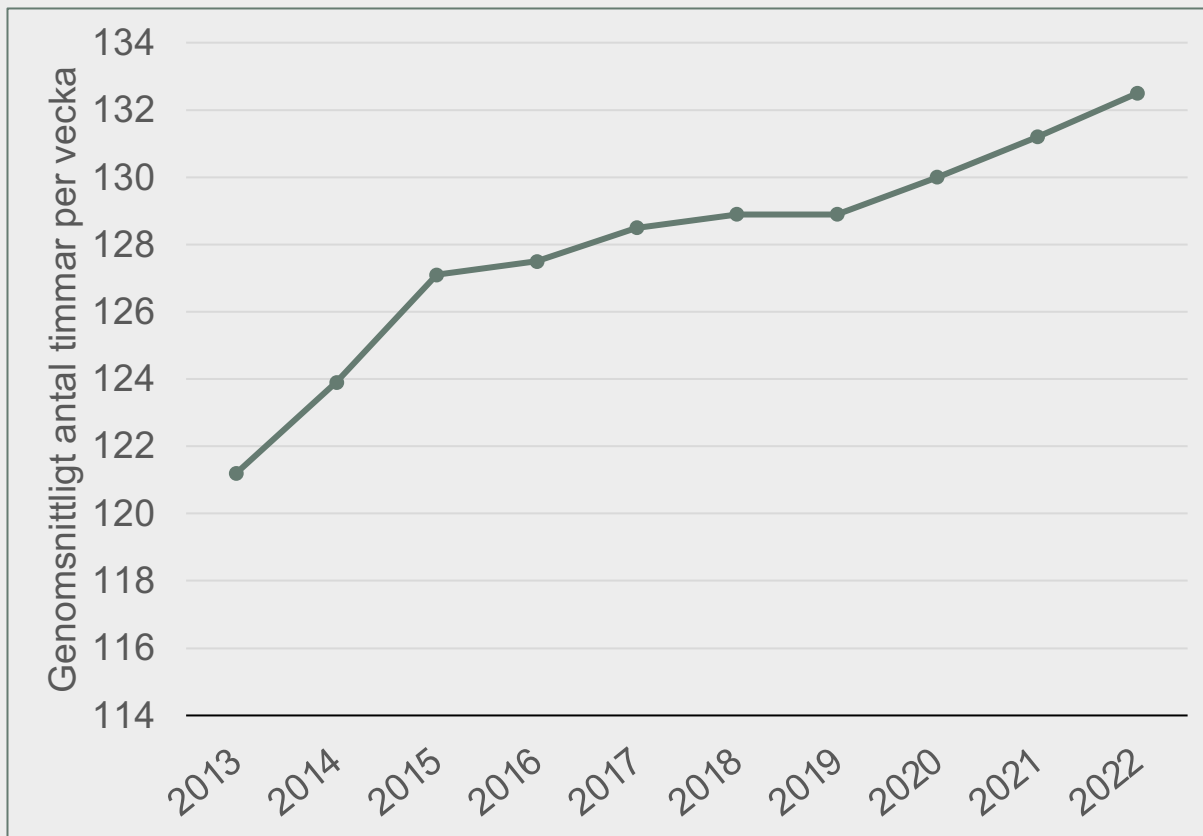

Det har skett en tydlig förändring i fördelningen av brukare på olika utförarkategorier sedan 2013. Andelen hos privata utförare och egna har ökat medan andelen med brukarkooperativ och kommunen som utförare har minskat.

Källa: Försäkringskassan

Genomsnittligt antal timmar per brukare och totalt antal timmar

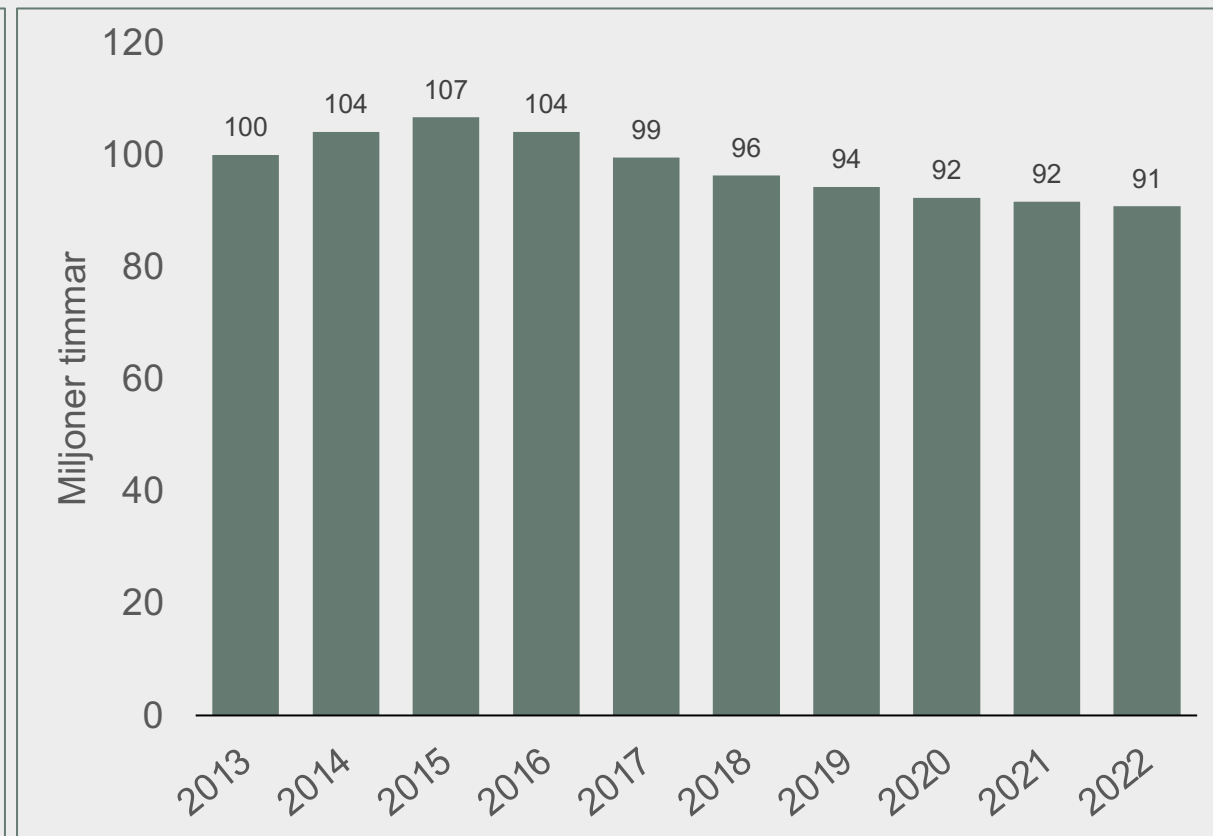
Genomsnittligt antal timmar statlig assistansersättning per brukare

Det genomsnittliga antalet assistanstimmar har ökat bland brukarna har ökat successivt under perioden 2013-2022. Förklaringen är att de allt färre brukare som får statlig assistansersättning i genomsnitt har större behov då "nålsögat" för att få ersättning har minskat.

Källa: Försäkringskassan

Totalt antal timmar statlig assistansersättning

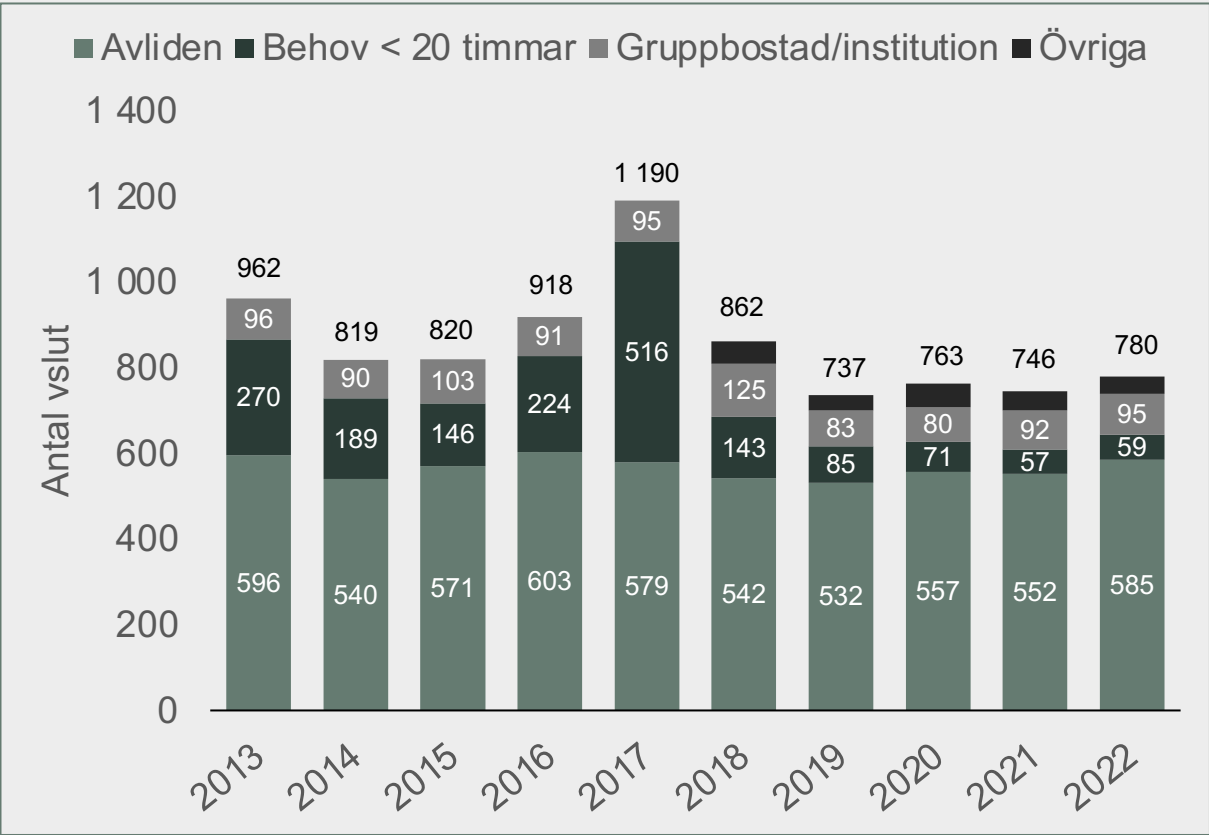

Trots att det genomsnittliga antalet assistanstimmar per brukare ökat under perioden 2013-2022 har det totala antalet assistanstimmar minskat med 9 miljoner timmar, motsvarande 9 procent. Orsaken är den kraftiga minskningen av antalet brukare under samma period.

Källa: Försäkringskassan

Antal och andel avslutade ersättningar fördelat på orsak

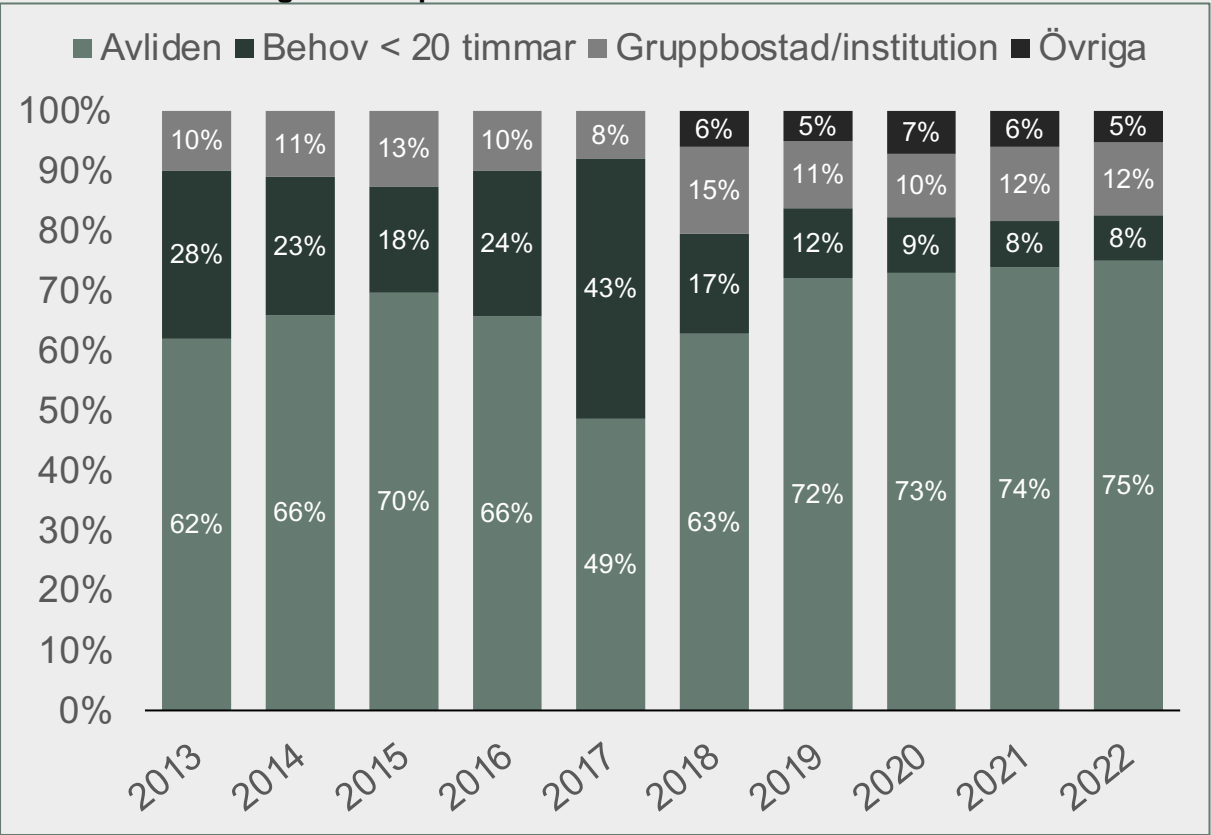
Antal avslutade ersättningar inom den statliga assistansersättning fördelat på orsak

Det genomsnittliga antalet personer vars statliga assistansersättning har avslutats under perioden 2013-2022 har legat runt 800. År 2017 sticker dock ut då ersättningen för nästan 1 200 personer avslutades. Orsaken var då att drygt 500 personer ansågs ha behov som understeg 20 timmar.

Källa: Försäkringskassan

Procentuell fördelning av antalet avslutade ersättningar inom den statliga assistansersättning fördelat på orsak

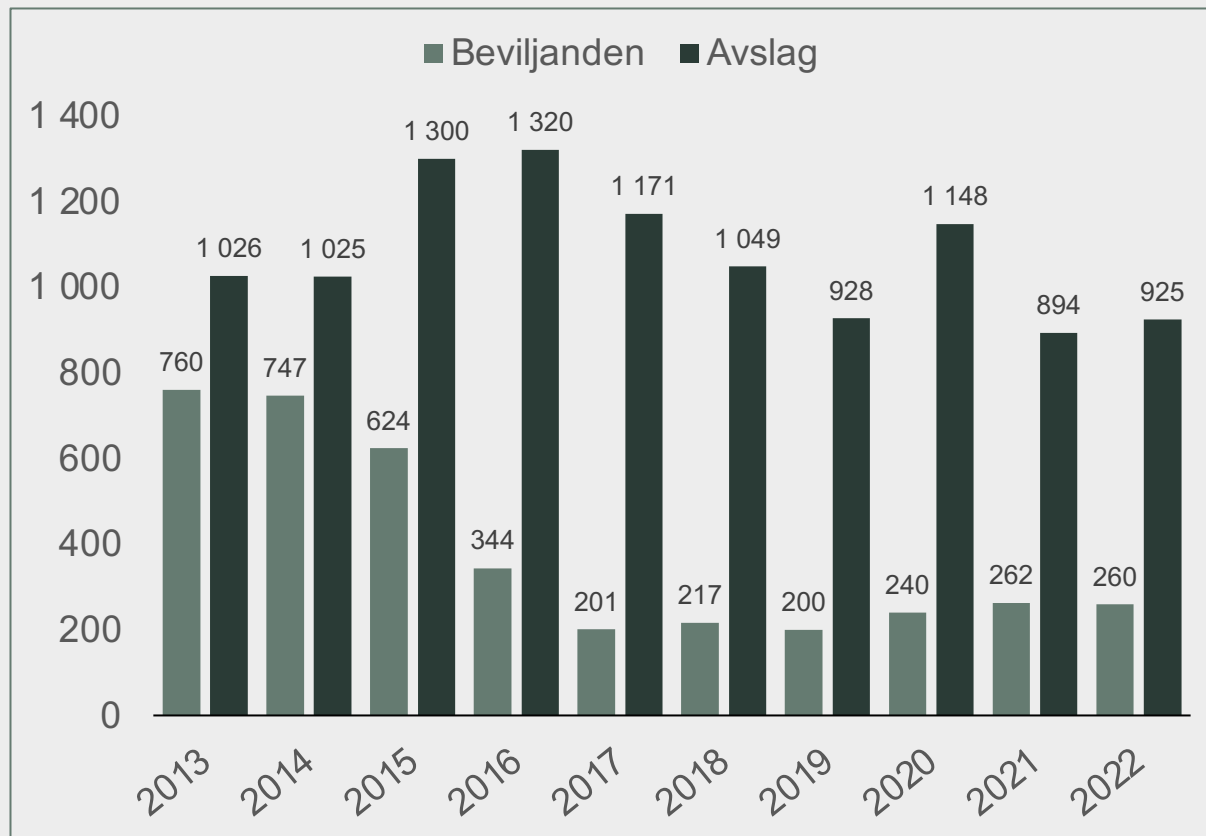

Andelen vars statliga assistansersättning har avslutats till följd av att personen har avlidit har ökat successivt under perioden 2013-2022, från 62 procent till 75 procent. Samtidigt har andelen som anses ha behov under 20 timmar minskat kraftigt efter 2017.

Källa: Försäkringskassan

Antal beviljanden och avslag vid förstagångsbeslut

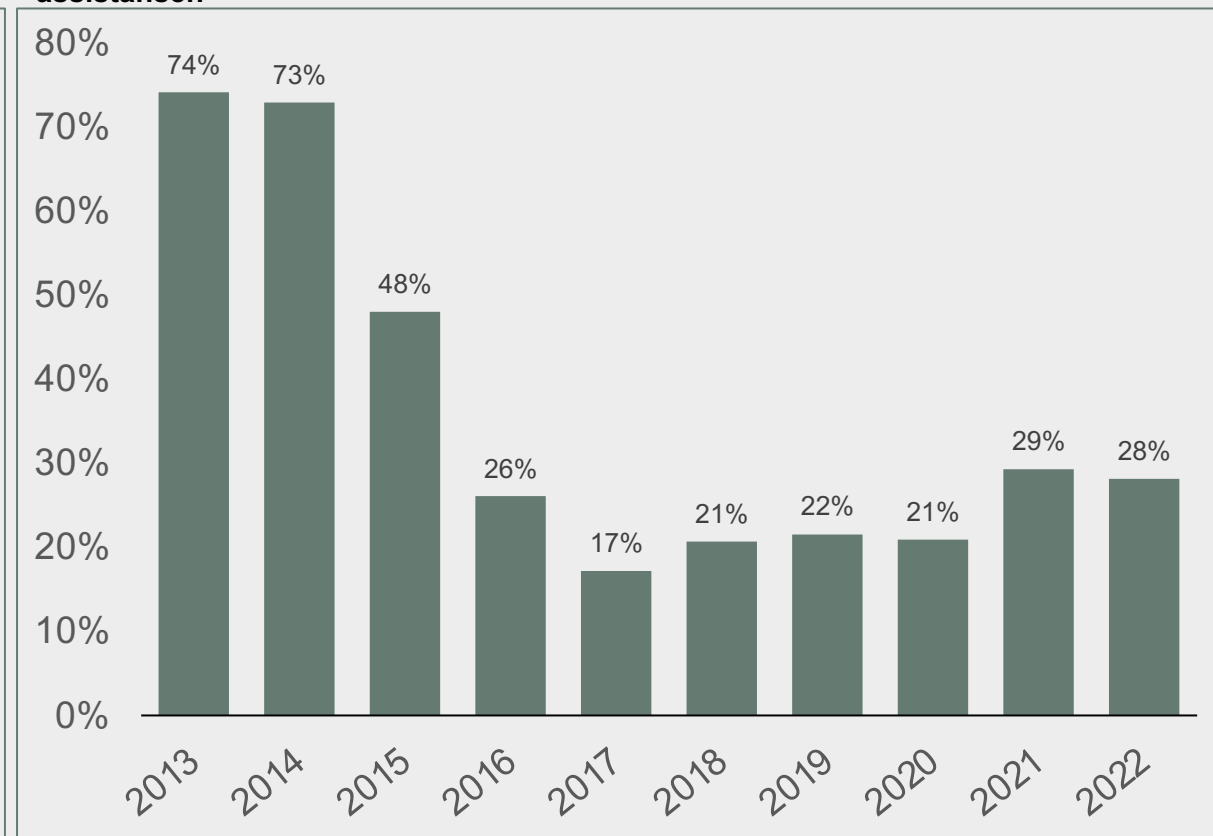
Antal beviljanden och avslag vid förstagångsbeslut inom den statliga assistansen

Antalet personer som fått ett beviljande vid förstagångsbeslut av statlig assistansersättning har minskat kraftigt under perioden 2013-2022. År 2013 fick 760 personer ett beviljande jämfört med 260 år 2022. Antalet avslag har legat mer jämt och på en klart högre nivå under perioden.

Källa: Försäkringskassan

Beviljanden i procent av avslag vid förstagångsbeslut inom den statliga assistansen

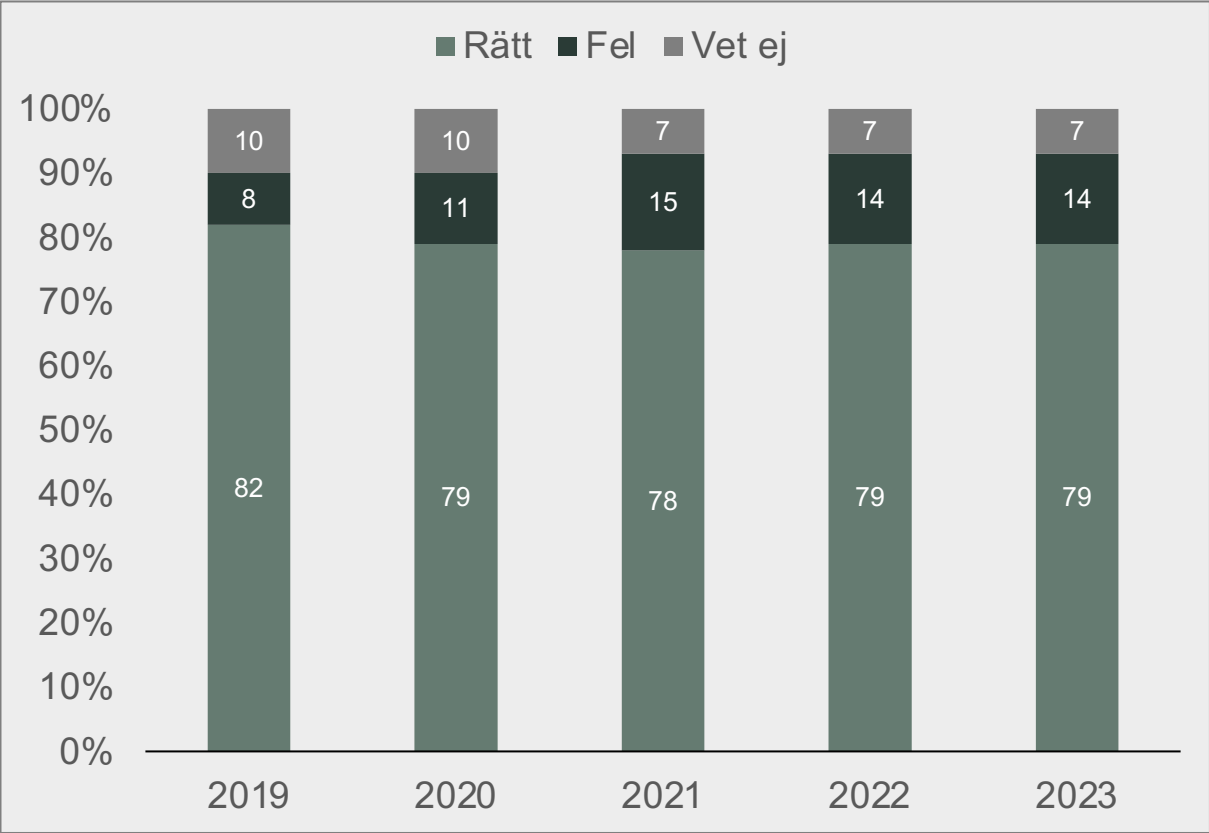

Antalet beviljande i relation till avslag vid förstagångsbeslut inom den statliga assistansen har förändrats mycket under perioden 2013-2022, från 74 procent till knappt 30 procent. "Nålsögat" för att beviljas statlig assistansersättning verkar ha minskat dramatiskt.

Källa: Försäkringskassan

Andel av befolkningen som anser att det är rätt att man får välja assistansutförare

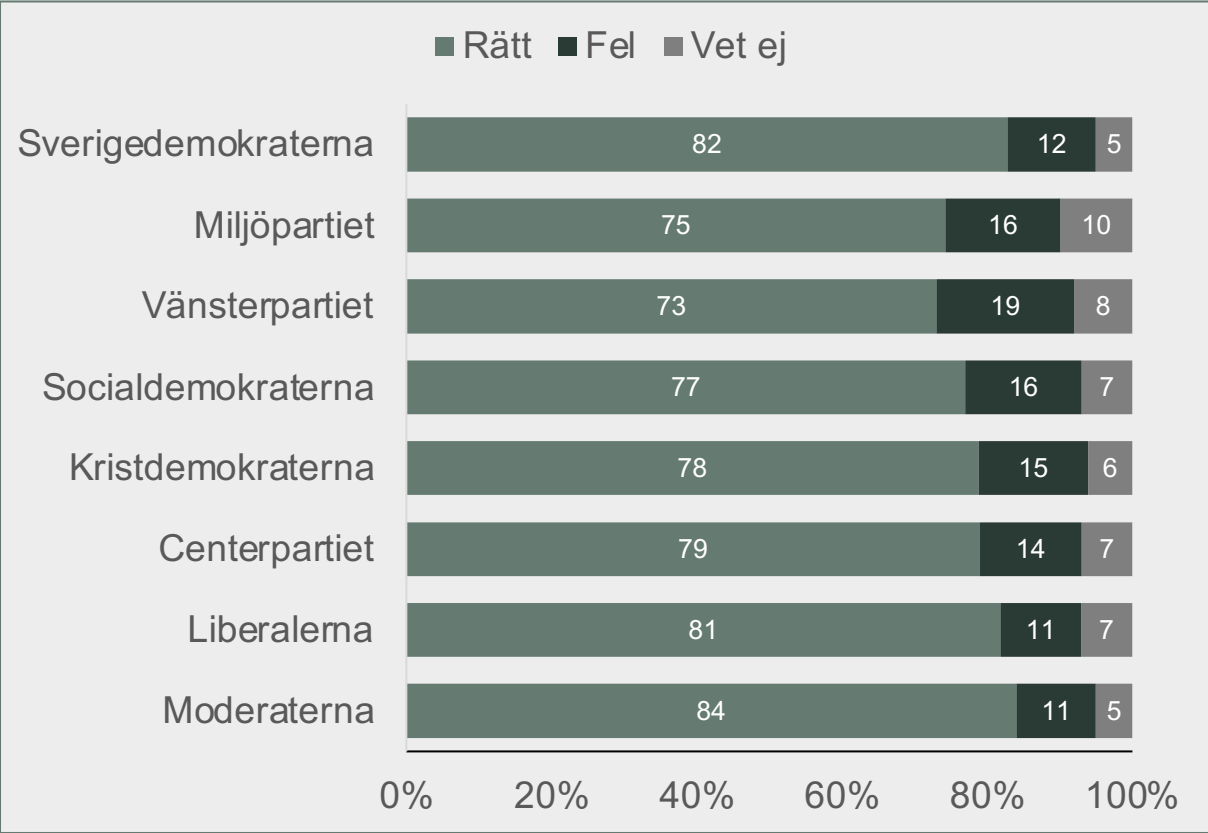
Anser du att det är rätt eller fel att man själv kan välja assistansutförare?

Stödet för rätten för brukaren att själv få välja vem som ska utföra den personliga assistansen är mycket stark hos det svenska folket. 8 av 10 svenska tycker att brukarna ska ha den rätten. Den lilla minskning av andelen som skett de senaste åren ligger inom den statistiska felmarginalen.

Källa: Svenskt Näringsliv

Anser du att det är rätt eller fel att man själv kan välja assistansutförare (2022)?

Stödet för rätten för brukaren att själv ska få välja vem som ska utföra den personliga assistansen är stark i befolkningen oavsett vilken politiskt parti man röstar på. Stöder är högst bland de som röstar på Moderaterna och lägst bland de som röstar på Vänsterpartiet.

Källa: Svenskt Näringsliv

4. Ersättning, kostnader och resursanvändning 2013-2022

Utvecklingen av den statliga assistansersättningen per timme

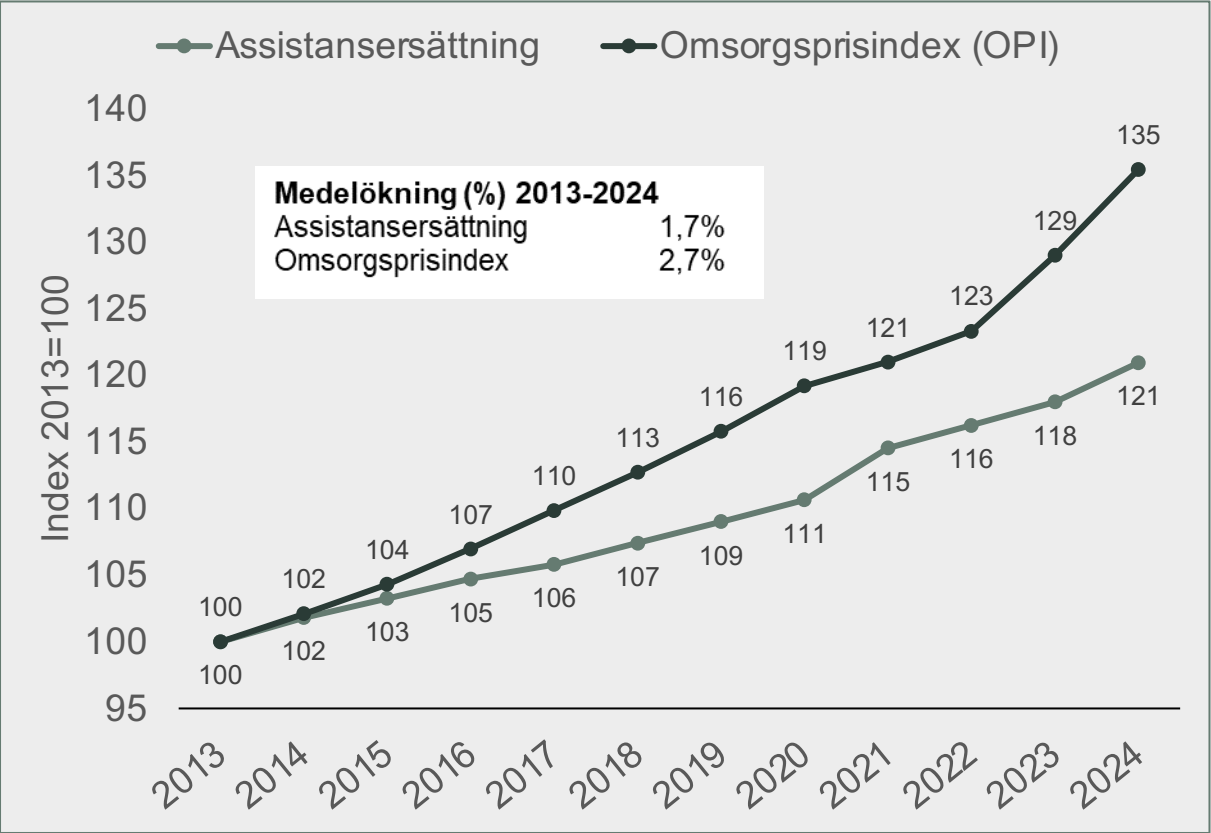
Utvecklingen av de statliga assistansersättningen i kronor per timme

Assistansersättningen per timme (grundersättningen) kommer att ha ökat från 275 kronor i timmen år 2013 till att år 2024 uppgå till 333 kronor. Det motsvarar en total ökning med 21 procent under perioden eller 1,7 procent per år.

Källa: Försäkringskassan

Jämförelse av den procentuella utvecklingen av den statliga assistansersättningen per timme och Omsorgsprisindex

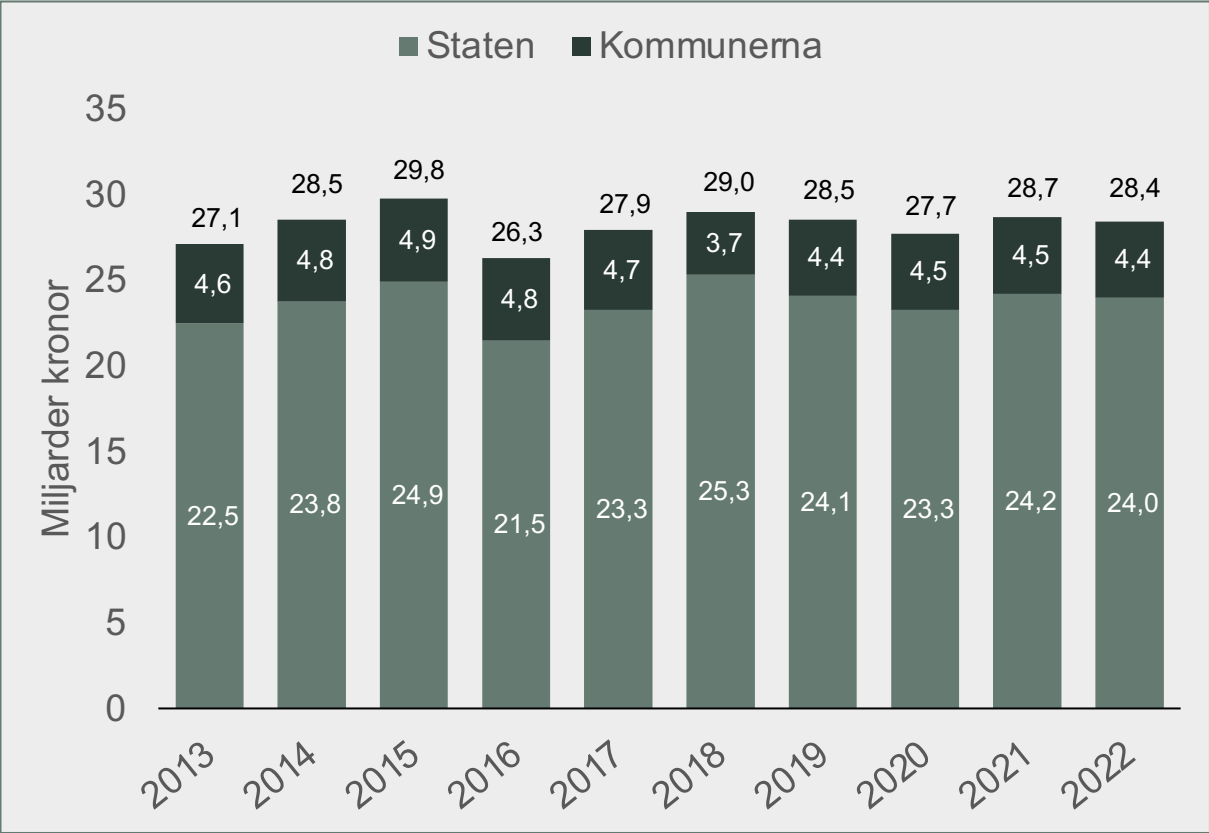

Ökningen av den statliga assistansersättningen per timme har ökat betydligt långsammare än det index, OPI, som är tänkt att användas bredt för att räkna upp ersättningar inom den offentligt finansierade omsorgen. OPI kommer att ha ökat med i genomsnitt 2,7 procent perioden 2013-2024 jämfört med 1,7 procent för assistansersättningen.

Källa: Försäkringskassan & SKR

Summan och andel av kostnaderna för den personliga assistansersättningen fördelat mellan staten och kommunerna

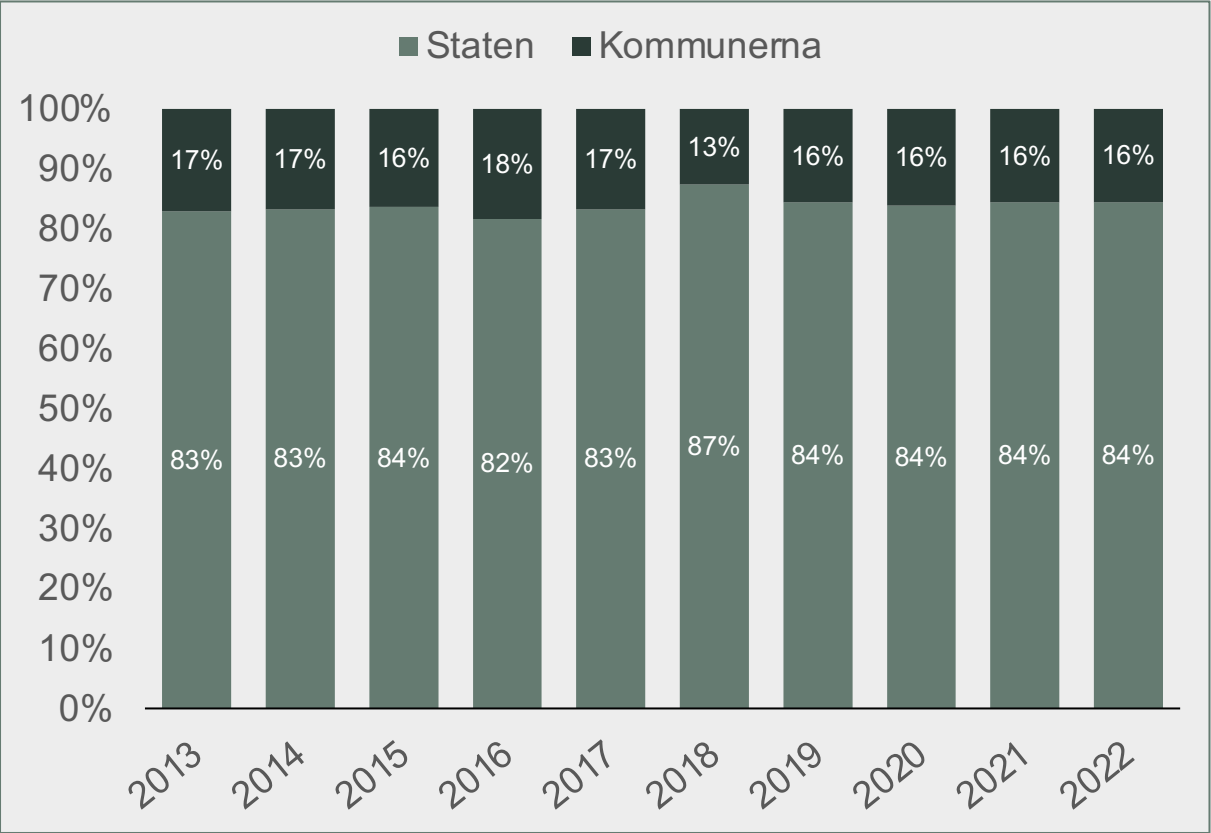
Kostnaderna för den statliga assistansersättningen i kronor fördelat på staten och kommunerna

Den totala kostnaden för den statliga assistansersättningen har varit i stort sett konstant mellan 2014 och 2022. Förklaringen är att trots att ersättningen per timme ökat med 23 procent under den perioden har det totala antalet timmar minskat med 9 miljoner.

Källa: Regeringen & SCB

Kostnaderna för den statliga assistansersättningen procentuell fördelat mellan staten och kommunerna

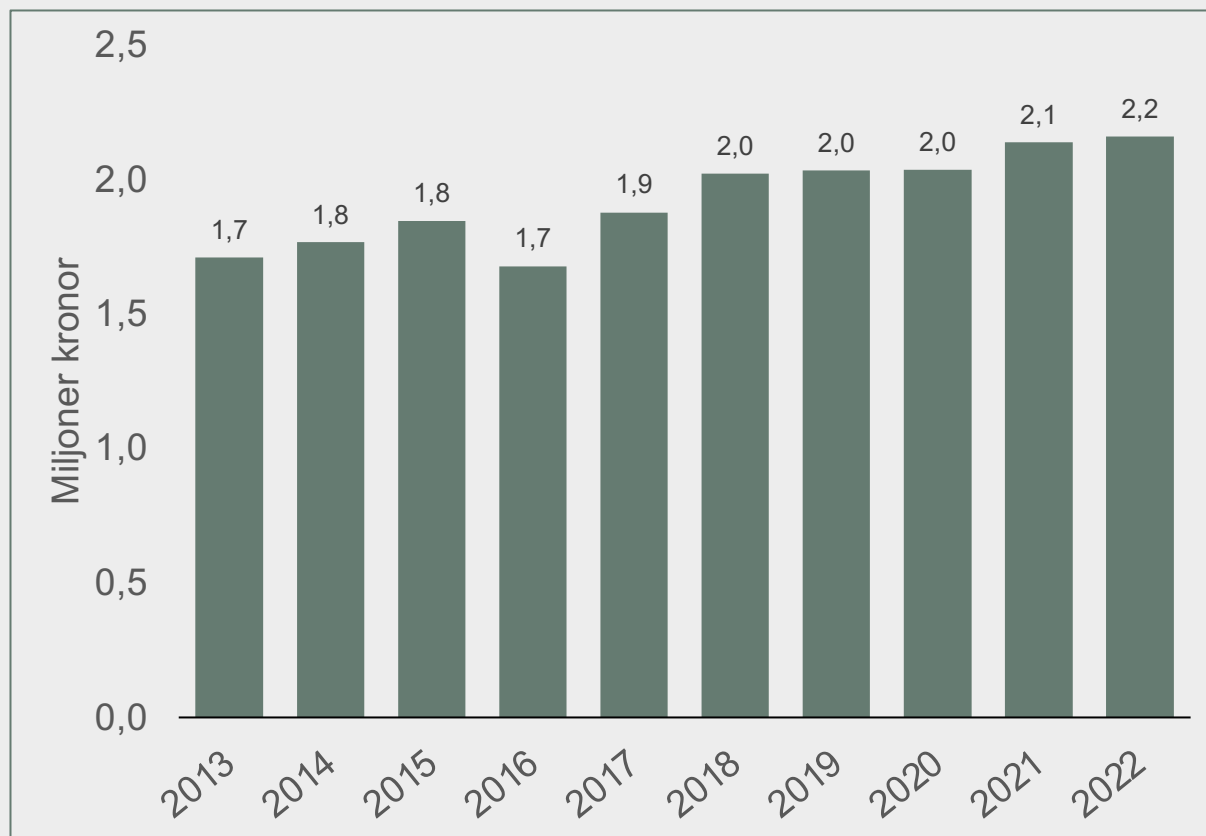

Statens andel av den totala kostnaden för assistansersättningen har ökat något under perioden 2013-2022. Orsaken är att det genomsnittliga antalet assistanstimmar per brukare har ökat och kommunerna ansvarar endast för de 20 första timmarna.

Källa: Regeringen & SCB

Den genomsnittliga kostnaden och antalet helårsanställda per

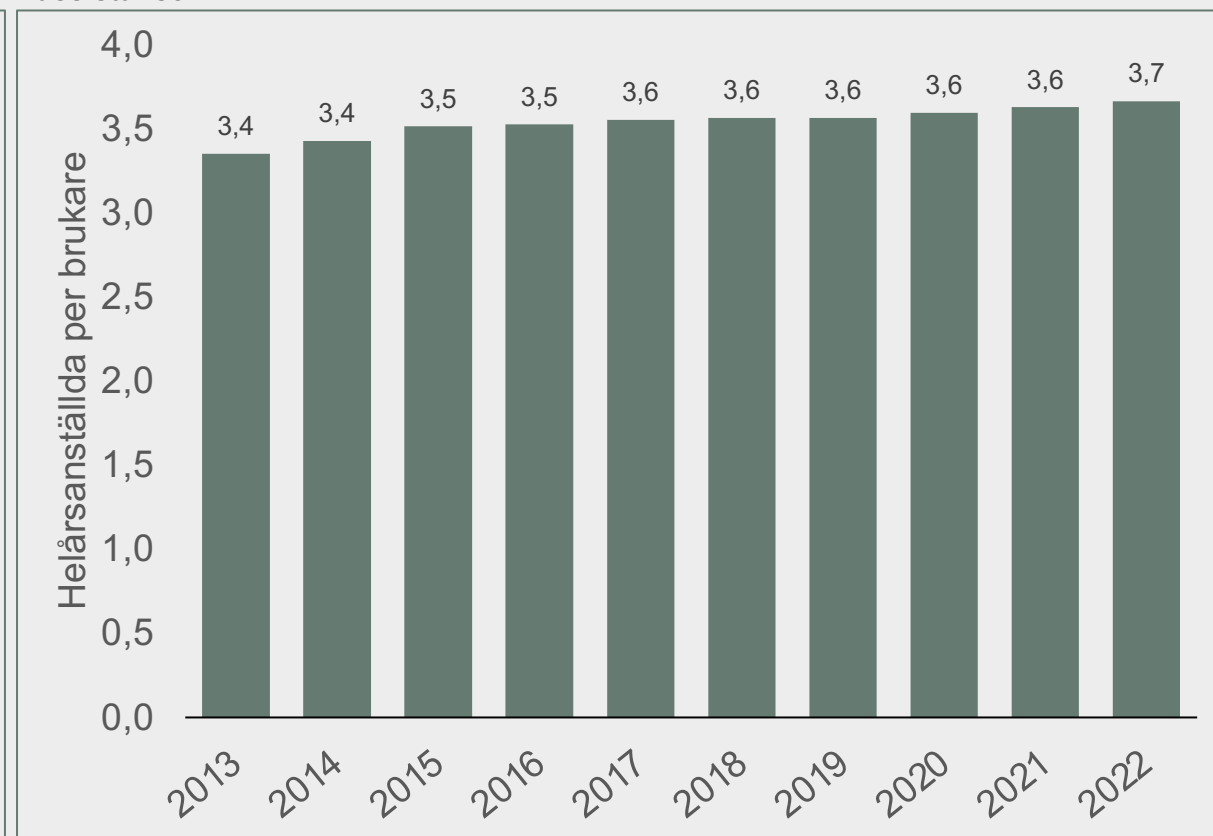
Den genomsnittliga kostnaden per brukare i den statliga assistansen

Den genomsnittliga kostnaden per brukare med statliga assistansersättning har ökat med en halv miljon kronor, motsvarande 26 procent, under perioden 2013-2022. Ökningen är en konsekvens av i genomsnitt fler assistanstimmar i kombination med högre ersättning per assistanstimme.

Källa: Försäkringskassan, Regeringen & SCB

Det genomsnittliga antalet helårsanställda assistenter per brukare i den statliga assistansen

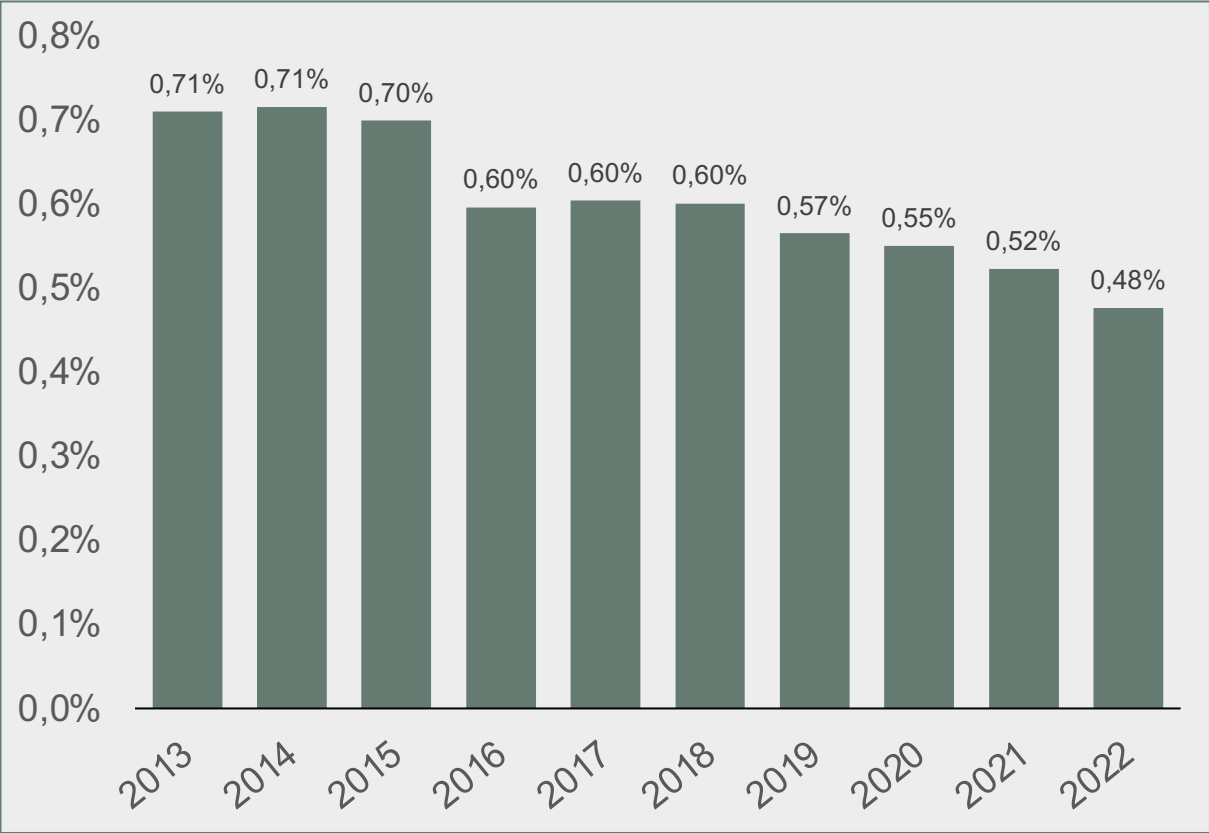

Antalet helårsanställda per genomsnittlig brukare med statlig assistansersättning har ökat med 9 procent under perioden 2013-2022. Det är en konsekvens av att det genomsnittliga antalet assistanstimmar har ökat med 9 procent.

Källa: Försäkringskassan

Kostnaden för den statliga assistansen i relation till BNP och utgifterna i statsbudgeten

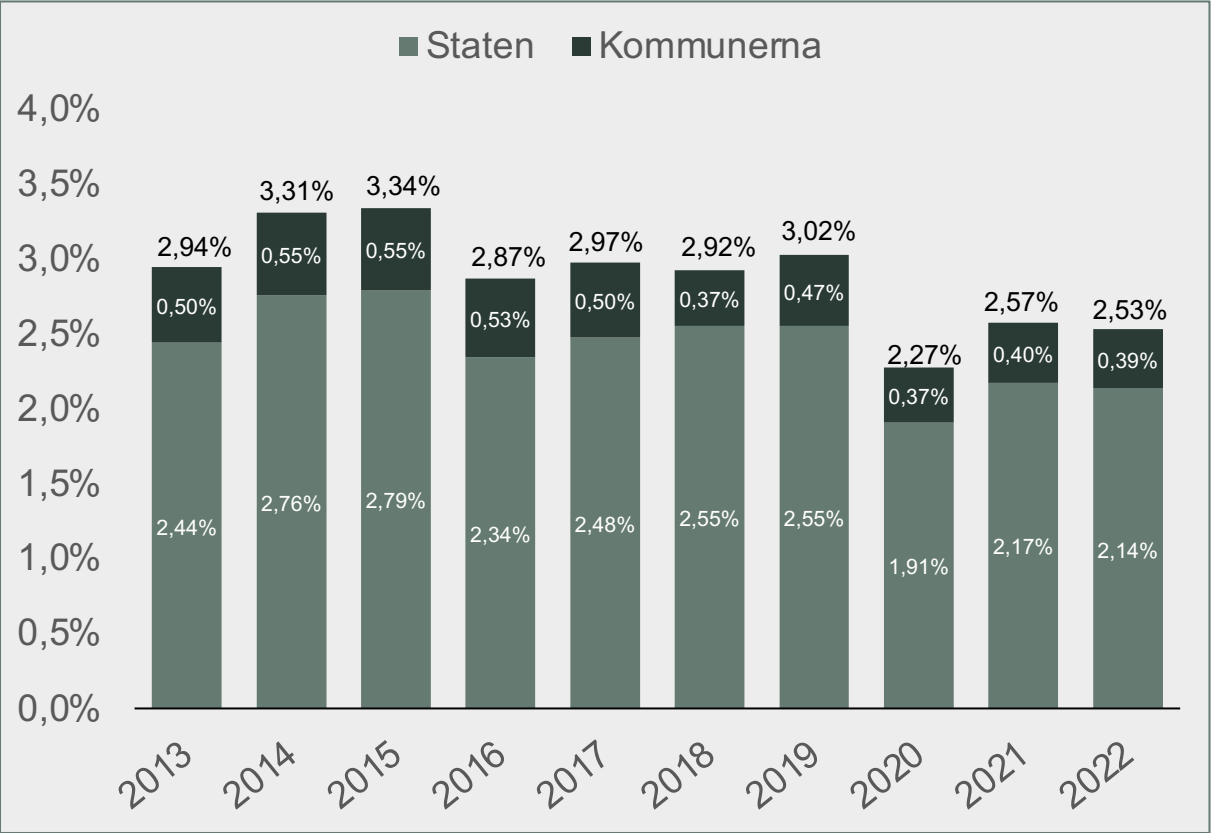
Kostnader för den statliga assistansersättning i relation till BNP

Kostnaderna för den statliga assistansersättningen har minskat i relation till värdet av den totala produktionen av varor och tjänster i den svenska ekonomin, BNP. Den har minskat från 0,71 procent år 2013 till 0,48 procent år 2022.

Källa: Regeringen & SCB

Kostnader för den statliga assistansersättning i relation till statsbudgeten

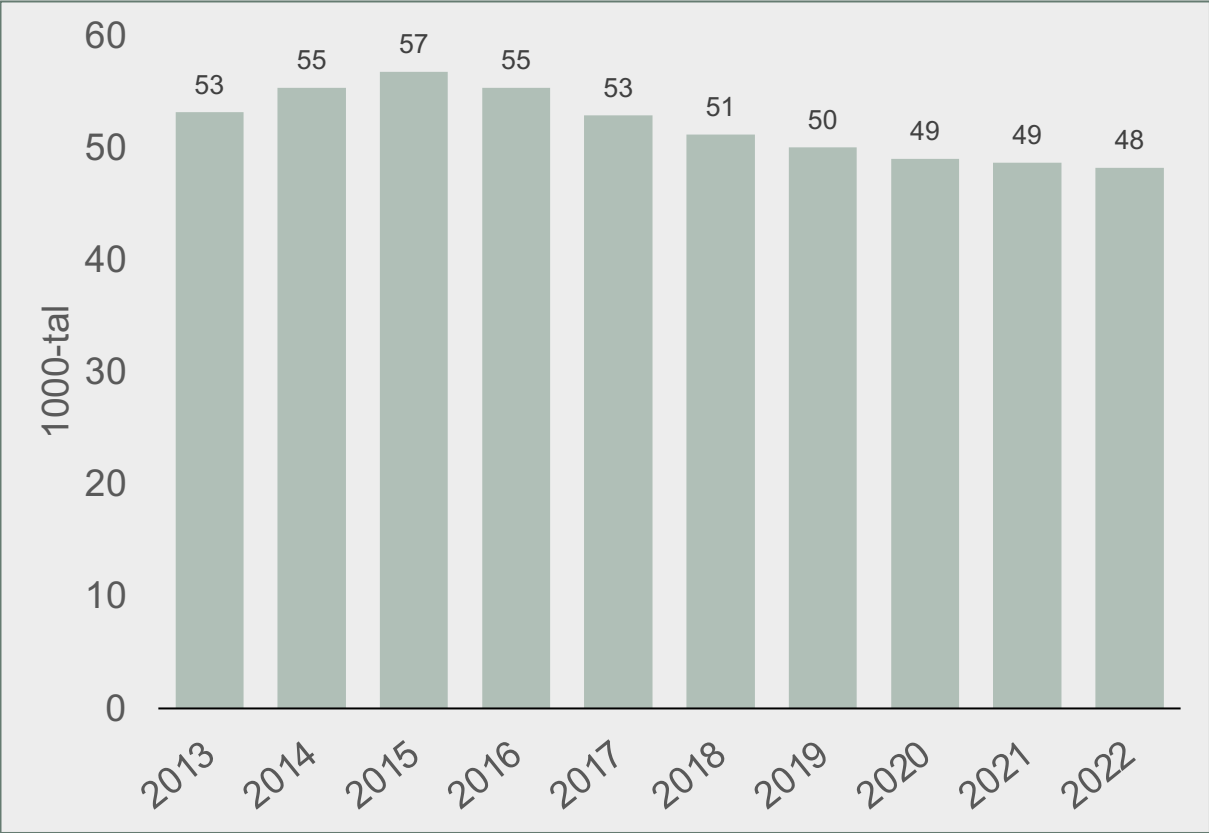
Kostnaden för den statliga assistansersättningen i relation till utgifterna i den svenska statsbudgeten har också minskat under perioden 2013-2022. Den är en minskning från som högst 3,34 procent år 2015 till 2,53 procent år 2022.

Källa: Regeringen & SCB

6. Sysselsättning och löneläge 2013-2022

Antal helårsanställda assistenter

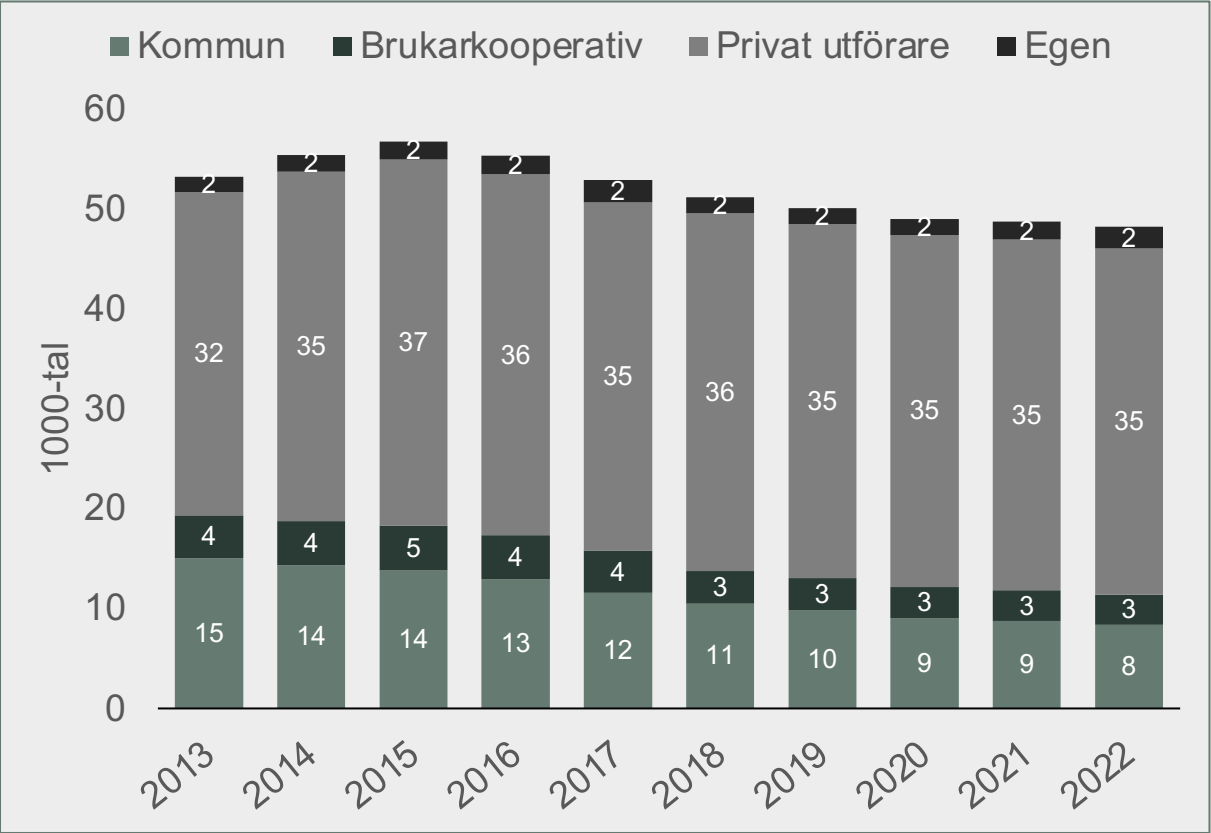
Antal helårsanställda assistenter inom den statliga assistansen

Antalet helårsanställda assistenter inom den statliga assistansen uppgår till nästan 50 000 år 2022. I och med det minskade totala antalet timmar med 16 miljoner inom den statliga assistansersättningen sedan 2016 har antalet helårsanställda minskat med 9 000.

Källa: Försäkringskassan

Antal helårsanställda assistenter inom den statliga assistansen fördela på olika utförarkategorier

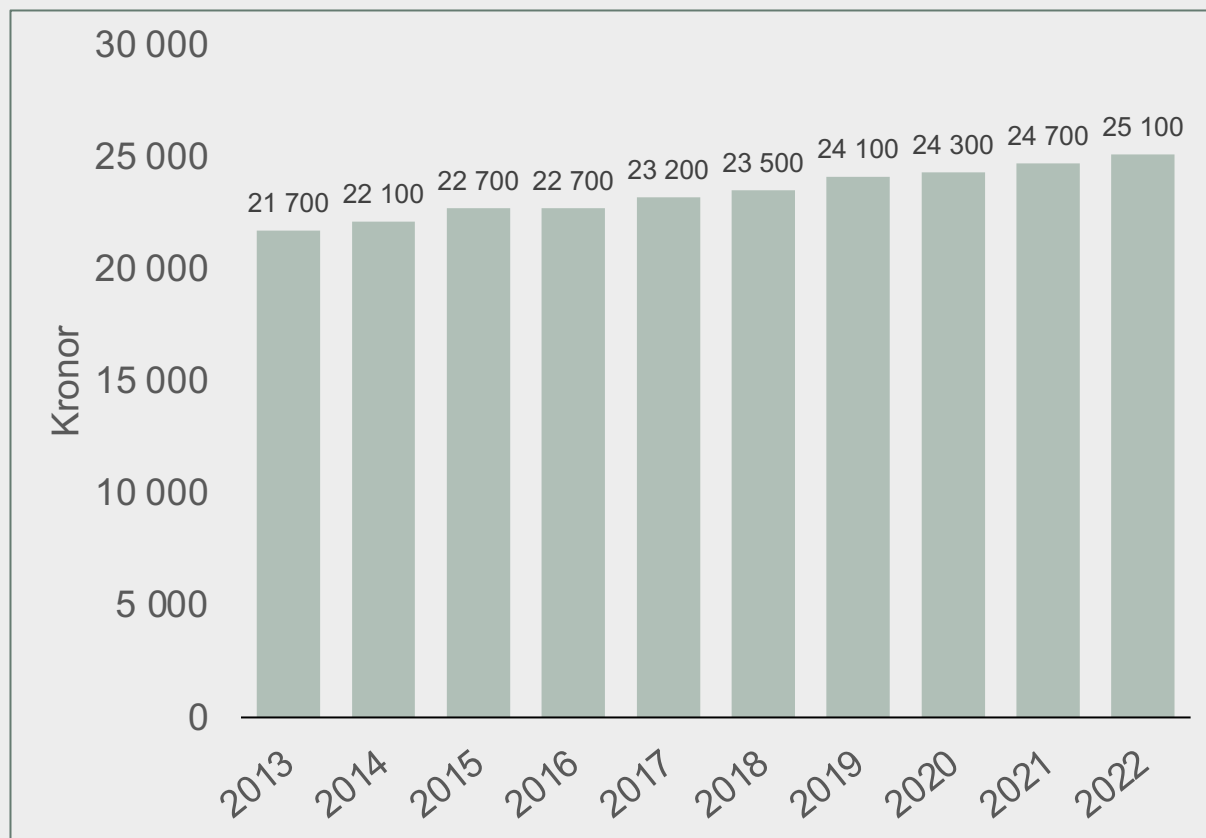

Av de 48 000 helårsanställda assistenterna så är 35 000 motsvarande 72 procent, anställda av privata utförare. Även om antalet minskat något sedan 2015 har andelen ökat , från 65 procent år 2015 till 72 procent 2022.

Källa: Försäkringskassan

Grundlön och löneutveckling personliga assistenter

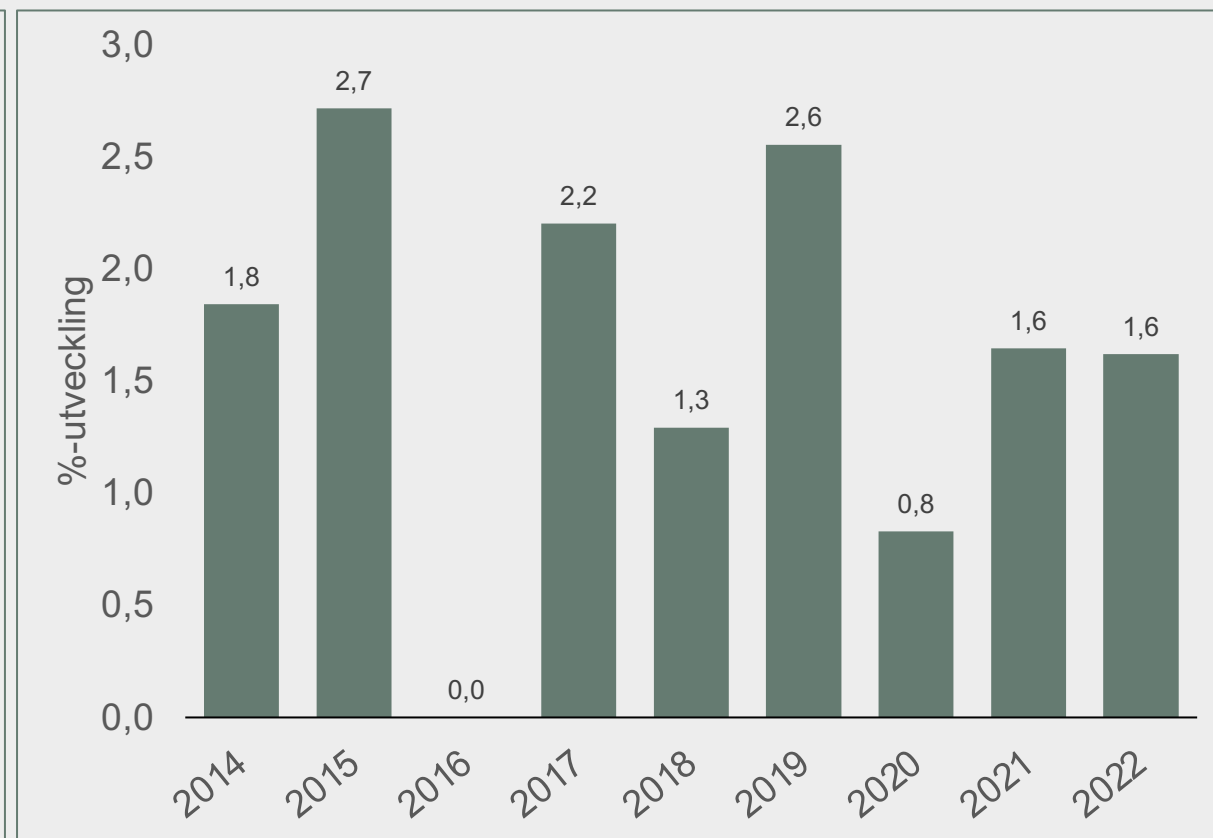
Grundlön (heltid) personliga assistenter (SSYK 5343)

Den genomsnittliga grundlönen (heltid) för personliga assistenter uppgick till drygt 25 000 kronor år 2022. Till grundlönen ska sedan läggas rörliga lönetillägg samt förmåner för att få fram den faktiska månadslönen. Den uppgick till drygt 29 000 år 2022.

Källa: SCB

Procentuell löneutveckling personliga assistenter (SSYK 5343)

Den genomsnittliga löneutvecklingen per år för de personliga assistenternas grundlön uppgick till 1,6 procent under perioden 2013-2022.

Källa: SCB

6. Vårdföretagarnas förslag för förbättring av den personliga assistansen

Arbetet i Bransch Personlig Assistans utgår ifrån Vårdföretagarnas tre fokusområden.

Förtroende

Allmänheten, brukare, kommuner och politiska beslutsfattare ska uppfatta de privata alternativen inom personlig assistans som samhällsviktig och ha högt förtroende för den.

Kvalitet

De privata assistansföretagen ska vara kvalitetsledande och kvaliteten ska vara synlig och jämförbar. Assistansföretagen ska gå i bräschen när det gäller att mäta och redovisa kvalitet.

Villkoren för vårdföretagandet

Beslutsfattare på alla nivåer ska som både lagstiftare och beställare ge alla assistansanordnare förutsättningar som präglas av förutsägbarhet, sund konkurrens och möjlighet till utveckling och innovation.

7. Viktiga frågor för Vårdföretagarna inom personlig assistans

- Ekonomi - Ge rimliga ekonomiska förutsättningar att kunna bedriva personlig assistans. Schablonersättningen måste höjas för att kunna täcka rimliga lönenivåer. Det behövs också en långsiktigt hållbar finansieringsmodell där det kommunala Omsorgsprisindexet (OPI) skulle kunna stå som en modell.
- Uppföljning och kontroll - Försäkringskassan behöver kunna göra regelmässiga kontroller av givna beslut. Men dessa måste fokusera på faktiska behovsförändringar hos den enskilde och vara framåtriktade. Inga orimliga retroaktiva beslut på grund av ändrad praxis.
- Valfärdskriminalitet – Vårdföretagarna har tagit fram en rad förslag som kan minska risken för valfärdskriminalitet. Det handlar inom personlig assistans bland annat om införande av check-in/check-out system, utred anhörigassistans och krav på att alla utförare ska tillståndsprövas, även de som driver assistansen i egen regi.
- Myndighetsutövning - Vårdföretagarna har uppvaktat regeringen om behovet av en översyn av Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO). Inom assistansområdet gäller detta inte minst att det finns ett behov av att IVO:s besluts- och granskningsprocesser blir mer transparenta och ske i dialog med utförarna. Granskningsbeslut måste också vara proportionella. Allt för rättssäkra myndighetsbeslut.

Lagstiftning inom LSS

- LSS lagen, lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Utöver personlig assistans handlar den även om totalt nio olika insatser inom LSS.
- Förordning (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade.